

Nr 271.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt lappmannen Johannes (Johan) Olofsson Turi; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

B. J:son Bergqvist.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Bergqvist anförde:

Filosofie doktor Sven Hedin och redaktören Albert Engström hava i en den 1 mars 1921 till Kungl. Maj:t ingiven skrift hemställt om beredande av ett årligt understöd åt lappmannen Johannes (Johan) Olofsson Turi från Talma byalag, bekant genom ett på lappska utgivet historiskt, speciellt kulturhistoriskt arbete rörande lapparna och en del av den svenska befolkningen i översta Norrland.

Uppslaget till Hedins och Engströms framställning har givits
Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 230 häft. (Nr 271—272.) 1

Understöd åt
lappmannen
J. Olofsson
Turi.

genom en i avskrift vid densamma fogad skrivelse från författaren och upptäcktsresanden Knud Rasmussen i Köpenhamn.

Rasmussen, som under upprepade resor i lappmarken lärt känna Turi, säger sig omkring nyåret 1921 hava återsett honom under förhållanden, som lett Rasmussen på tanken att söka bereda Turi ekonomisk hjälp. Han fann Turi lida nöd och var, i betraktande av den insats Turi gjort i sitt lands och sitt folks historia, övertygad om, att det allmänna på ett eller annat sätt borde träda emellan. Turi lär visserligen hava erhållit något mindre understöd från »Lapparnes saakaldte Nødhjælpsfond». Men detta anser Rasmussen ej vara rätta sättet att hjälpa en man, som skapat sitt land och sitt folk, vad Rasmussen kallar, »ett litterärt och kulturellt monument».

Rasmussen erinrar, att Turi offrat många år av sitt liv på sitt ovannämnda verk, »Muittalus Samid Birra». Under senare år har det, säger Rasmussen, varit mycket svårt för Turi att förskaffa sig det nödvändiga till livets uppehälle. Han har förut haft någon inkomst genom jakt men därtill stå hans krafter ej längre bi; han är sjuklig och måste ofta intagas på sjukhus. Numera har han försökt livnära sig med fiske. Han har dock måst lita till enskild välgörenhet, som emellertid synes svikta, och under år 1920 har Turi av länsstyrelsen i Luleå erhållit ett understöd av 500 kronor; när dessa medel äro förbrukade kommer nöden att stå för dörren.

De av Rasmussen lämnade uppgifterna, i den mån de ej stödja sig på hans egna iakttagelser, härröra enligt vad han upplyst delvis från Turi själv, delvis från folkskolinspektören A. Neander.

Med hänsyn till Turis ovan omförmälda arbete och under åberopande av Rasmussens skrivelse hava Hedin och Engström i sin ovanberörda skrift, såsom redan nämnts, hemställt om beredande åt Turi av ett årligt understöd. Beloppet därav föreslå de till 600 kronor.

Samtidigt med att ärendet remitterades till nordiska museets nämnd för avgivande av yttrande har jag från orten infordrat de upplysningar, som i anseende till tidens knapphet stått att få rörande Turis förhållanden.

Enligt ett av pastorsämbetet i Juckasjärvi församling i Norrbottens län utfärdat åldersbetyg är Turi född den 12 mars 1854. Betyget anger, att Turi är fullkomligt medellös och för sitt uppehälle hänvisad till andras hjälp. Länsstyrelsen har upplyst, att Turi ej äger andra tillgångar än 30 renar, som på grund av Turis oförmåga därtill måste skötas av annan person, samt dispositionsrätt till en koja vid Lattilahti omkring 8 kilometer från Torneträsk station. Länsstyrelsen beräknar, att han genom fiske kunde förtjäna högst 300 kronor årligen. Första upplagan av hans ovannämnda bok hade inbringat honom 750 kronor; därefter hade han ej haft någon inkomst såsom författare. Länsstyrelsen hade, vid underrättelse att Turi var i nöd, den 31 januari 1921 berett honom ett understöd av 350 kronor.

Det meddelande jag mottagit från vederbörande landsfiskal anger, att Turi nödtorftigt livnärde sig med jakt och fiske.

Nordiska museets nämnds svar å den till nämnden avlåtna remissen innehålles i en skrivelse av den 9 mars 1921. Nämnden anför huvudsakligen:

Johan Turis arbete »Muittalus Samid Birra» är utan gensägelse ett av de märkligaste och betydelsefullaste arbeten i sin art. Lapparnas liv är här skildrat av en av deras egna och »verket skall», såsom framhålles i en anmälan av det samma författad av intendenten vid nordiska museet fil. dr. E. Hammarstedt, föreståndare för museets lappska avdelning, »säkerligen för alla tider förbliva ett oskattbart dokument för den etnografiska vetenskapen». — »Men även psykologen och envar som hyser intresse för mänskligheten och mänskliga förhållanden», yttrar Hammarstedt vidare, »skall därur kunna hämta värdefulla tillskott till sitt vetande».

Ensamt detta arbete av Turi är sålunda förtjänt av den största uppmärksamhet; men det får dessutom icke lämnas obeaktat, att Turi jämte sin brorson Per Turi lämnat materialet till ännu ett viktigt verk om lapparnas liv, forntro och sägner, nämligen det i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs Skrifter år 1918 av K. B. Wiklund och Emilie Demant utgivna arbetet »Lappish Texts» med engelsk parallellöversättning.

Den kunskap om sitt folk, som Turi sålunda skänkt den etnografiska och språkliga vetenskapen, är förvisso av den betydelse att den mer än väl motiverar, att det blir sörjt för att han icke behöver lida nöd på sin ålderdom.

Nämnden har icke haft möjlighet att nu i hast inhämta några upplysningar om Turis förhållanden för närvarande, men håller före, att den danske forskningsresanden Rasmussens uppgifter i hans remissen bifogade skrivelse, vilka hänvisat ill personer, som torde vara väl förtrogna med Turis levnadsförhållanden för närvarande, äro fullt tillförlitliga.

Till nämndens skrivelse har fogats avskrift av ett brev från jägmästaren i Juckasjärvi revir S. Hederström, vitsordande att Turi framlevde sina dagar under svårt ekonomiskt betryck.

Även statskontoret har i ärendet avgivit infordrat utlåtande, dagtecknat den 11 mars 1921. Utlåtandet lyder sålunda:

Med hänsyn till vad handlingarna innehålla om Johan Turis förtjänster om utforskning och beskrivning av lapparnas liv och seder samt om det nödläge, vari han vid framskriden ålder och nedsatta krafter råkat, anser sig statskontoret icke böra göra någon erinran mot förslaget att bereda honom någon pension av statsmedel; och då ej heller mot det föreslagna beloppet synes vara något att erinra, får statskontoret, som visserligen tagit i övervägande, huruvida icke understödet till Turi skulle kunna utgå från Norrbottens lappfonds medel, men, ehuru något direkt hinder härför icke synes föreligga, dock anser lämpligare, att, efter inhämtande av riksdagens medgivande, anslaget till allmänna indragningsstaten anlitas för ifrågavarande ändamål, hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva, att Turi, som av länsstyrelsen i Norrbottens län nyligen erhållit

ett understöd av 350 kronor, vilket kan beräknas föreslå för första halvåret 1921, må från och med den 1 juli 1921 under sin återstående livstid åtnjuta pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 600 kronor för år räknat.

Departement-
schefen.

I överensstämmelse med deras mening, som väckt och framburit det föreliggande förslaget, samt med stöd av de i ärendet inhämtade upplysningarna och avgivna utlåtandena vill jag hemställa, att det ifrågasatta understödet åt Turi äskas hos riksdagen. Det skulle väl anstå de svenska statsmakterna att taga sig an den märklige, nu av ålder och sjukdom försvagade mannen i hans nödtillstånd. Hans av de sakkunniga högt skattade livsverk, ett enastående arbete av den enkle lappmannen, bör berättiga honom till ett erkännande av den kulturvårdande staten utan karaktär av fattigunderstöd. Även jag tillstyrker att understödet bestämmes till detta belopp, varå emellertid dyrtidstillägg icke torde böra utgå.

Understödet belopp är av Hedin och Engström, med instämmande av nordiska museets nämnd och statskontoret, föreslaget till 600 kronor, varå komme att utgå vederbörligt dyrtidstillägg. I enlighet med statskontorets förslag synes understödet böra utgå från och med den 1 juli 1921.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen medgiva,

att till lappmannen Johannes (Johan) Olofsson Turi må från och med den 1 juli 1921 under hans återstående livstid från allmänna indragningsstaten utgå understöd till belopp av 600 kronor för år räknat, dock utan rätt för honom att därå åtnjuta dyrtidstillägg.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt tacktes Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. d'Albedyhll.
